

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Ioan. Petri Maffei, Bergomatis, E Societate Iesv,
Historiarvm Indicarvm Libri XVI.**

Maffei, Giovanni Pietro

Antverpiae, 1605

Historiarvm Indicarvm Liber Qvintvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11473

HISTORIARVM

INDICARVM

LIBER QVINTVS.

RECEPTA vrbe Goa, prouisisque iis, quæ ad insulam retinendam maximè necessaria videbantur; Albuquerque, quippe qui spe & magnitudine animi plura in dies & majora conciperet, variæ simul torquebant curæ. Cauedum erat in primis, ne tot vndique circumfusæ nationes, nimium lætis Christianorum successibus, ac tantæ crescentis in medio molis metu compulsæ, positis intestinis inimicitiis, contra communem hostem arma viresque conjungerent. Occurrendum Zamorini & Saracenorum consiliis artibusque, intento semper animo in perniciem Christiani nominis excubantium. Consulendum præterea Lusitanis ad Socotoram, in agro malè pacato, inter infida semper & effera incolarum ingenia destitutis. Pugebat insuper animus, iniuriæ Malacensis atrocitas, & popularium salus è Sequeriæ comitatu, qui à Mahometanis admodum sæua custodia tenebantur, erantque nonnulli ex iis de Albuquerque priuatim optimè meriti. Iam, de Arabico freto obsidendo, ac Mecana & Ægyptiæ tollenda nauigatione, haud leuis erat sollicitudo. sed ante omnia, ingentis spiritus virum Armuziani belli corrupta victoria, & amissa tam opportuna ac munitæ arcis dolor angebat. Cùm hæc igitur & alia multa vndique instarent, in præsentia, contra Calcutanâ fraudem insidiasque, Malabaricum littus intètiore custodia & majoribus copiis placuit obtineri. Porro ad aliarum gentium vim & consilia præcauenda, ac partim conciliandos, partim exterrandos multitudinis animos, Albuquerque, orientalium Regum, aut populorum legatis, qui Goæ bis captæ famâ vndique exciti, ad Prætorem, vt fit, seu fictè seu ex animo gratulandi causa conuenerant: ea grauitate simul & moderatione cùm aures tum responsa dedit, haud inepto artificio magnificæ cuiusdam ostentationis adhibito, vt incertum in omnium existimatione relinqueret, plus ne Lusitanæ iustitiæ fideique, an opibus ac maiestati iure tribuendum putarent. Adhæc, Iacobo Fernando Pacensi, quem vulgi sermone

Beianum

Beianum vocabant, cum nauibus tribus in Socotoram misso, arcem ab Acunia conditam, quando ea tanti non esset, deducto presidio diruendam & solo equandam curauit. Reliqua erat deliberatio: è Malacensi, Armuziana & Arabica expeditionibus, qua capesseret potissimum ac primum. Ea quoque dubitatio exempta recensibus è Lusitania litteris: quibus aperte iubebatur Albuquerquei classe in Arabiam proficisci; & Adeni regulum aut voluntate aut armis ad Emmanuelè adungere: id si minus processisset; tum idoneo quopiam loco arcem edificare; quæ Mahometanis classibus omnino transitum intercluderet. Igitur nauibus viginti tribus celeriter instructis, & imposito milite, (ij fuere Lusitani octingenti, sexcenti Malabares) mare rubrum, sicut imperatum erat ab Rege, petere intendit. Neque ita multum processerat, cum ab Occidentibus & à Septentrionibus aduersi præter expectationem obstitere uenturi, quibuscum aliquandiu frustra luctatus Albuquerquei; ad extremum, necum aperto salutis discrimine tempus & operam perderet de minorum ducum sententia, quod iidem status in Orientem ac Meridiem erant secundi, ad uiscendum Mamudij scelus atque perfidiam, & eripiendos è seruitute Lusitanos, retro ad Malacam uel fieri iussit, & eodem ferme quo Sequeria cursu ad Somatram appulit primum. Inde renouata cum Pedirensi & Paceno regulis amicitia, dum ad Sincapuranum prouehitur fretum, aliquot barbarorum naues haud leui certamine expugnat. Quæ in re illud vel in primis accidit memorabile. Vehabatur quadam è nauibus iis Naodabegua Malacensis, vnus ex eorum numero, qui nuper in Sequeria exitium conspirauerant, is in itinere oppressus ab Lusitanis, cum egregiè dimicans aliquandiu restitisset, multis demum confossus ictibus ita corruit, ut è patulis uulneribus nihil omnino cruoris maneret. Mox, inter spoliandum corpus, ut primum detracta eius brachio est aurea armilla, (mirum dictu) tamquam uase confracto, in se se cum anima uniuersus repente sanguis effudit: cuius rei stupore defixi Lusitani, cum de captiuis causam quaesissent, cognouere inclusum esse in armilla os animalis cuiusdam Sionij (Cabim incolæ appellant) cuius, in sistendo sanguine uirtus efficacissima sit. id ipsum os deinde cum in Lusitaniam deuehendum esset, vnà cum pretiosis aliis rebus naufragio periit. Atque in hunc modum barbarus ille concepti in Sequeriam facinoris poenas acerba persequit morte. quo quasi quodam totius belli prologo lætus Albuquerquei, Malacam rectè contendit. Ad eum rumore Mamudius armatorum copias, & maximam tormentorum vim, vulgata iam arte, summo studio comparauerat, mediocris ferè magnitudinis: unum

ociam

etiam ingentis habebat formam, ab Zamorino per eos dies dono sibi transmissum. Versabatur eodem tempore Malacæ Panensium regulus, cui Mamudius filiam paulo antè desponderat: ædificata in usum nuptiarum ambulatoria domo perampla, rotis triginta subditis, vt in ea elephantis iuncta, & aulæis ac peristromatis adornata, cum solenni tripudio cantibusque comessabundi principes tota vrbe veherentur. Albuquerqueius ad Malacam anchoris iactis; primùm omnium institoribus & nauarchis variarum nationũ insolitæ classis metu perterritis, & parantibus fugam, circummissa nauigio metum omnem ademit: sese nullius in damnum iniuriamve, sed ad suorum salutem, qui Malacæ vincti per fraudem tenerentur, eò aduenisse. In bona fidè sibi à Mamudio restituantur; tum suum ius persecutum armis: neque sibi esse in animo quenquam eodem illigare bello. Spectatores dütaxat otiosos alieni periculi sese præberet; ac peracta demũ re, virtuti Lusitanicæ testimoniũ apud suos quisque Reges ex fide tribuerent. Hoc officio ac denuntiatione conciliati Lusitanis ferè omnium animi eo facilius, quòd præter insignem inuidiam facinoris in Sequeriam admissi, priuatis etiam de causis erant infensi tyranno plerique. Postridie Mamudius, ab innata fallacia, per speciem amicitie ad Albuquerqueium mittit Bandonium quendam è proceribus, salutandi causa, & simul quærendi quas potissimùm merces ex eò emporio cuperet: enixè curaturum Mamudium, vt Lusitani Regis, & procuratorum eius præcipuam ab se rationem habitam esse apparet. Ad ea Albuquerqueius, nullas in præsentia merces nominatim expectere sese: captiuos tantum, quæque per fraudem ablata Sequeriae sint, à Malacensi reposcere. vbi ea sine dolo malo receperit, tum de commercij conditionibus, si ita videatur, acturos. Hoc accepto responso tyrannus, quòd eo tempore aberat classis, in eius aduentum varijs artibus rem differre decreuit, quo simul ab tergo & à fronte, nihil tale suspicantes Lusitanos opprimeret. ita, præteriti sceleris culpam in alios transferendo; captiuos è custodia elapsos causando, alijsque super alia mendacijs de more eludebat. inter hæc, Albuquerqueium, fraudis haud ignarum, anceps cura agitare, nolle impunitam tyranni perfidiam: nolle exacerbata rursus amicitiam: ne, aut ex dilatione ac lenitate hosti fiducia cresceret: aut ex damno ac dolore, barbarâ immanitas in captiuos innoxios, carissima sibi capita, desæuaret; stat sententia, præsertim id ipsum captiuis clam per codicillos hortantibus; quoniam ex postulando nihil proficeretur, malitiam ac peruicaciam ferro ignique subigere. Nec mōra; ducentos ferè mittit armatos, qui diuersis vrbis locis

incendium excitet. Eo incendio, nam & ventus & materia ipsa adiuuabat, tecta oppidi & negotiatorum apothecæ aliquot momento conumptæ. cumque porrò vagaretur flamma, consternati ciues, Mamudij opè frequentes implorant. ille metu maloq; coactus, ex tēplo captiuos ad prætoriam sistit incolumes: tarditatē purgans; oransq; Albuquerqueium ignes patiatur extinguui; & secum haud iniquis legibus pacem ac societatem instituit. Albuquerqueius ingenit latitia suos recepit, ex quotidiano mortis metu ac miserrima seruitute, in pristinam dignitatē ac libertatem assertos: & in eorum gratiam, scruientes flamas ab incolis cohiberi permisit. dein, quod ad commercium & amicitiam attrineret, ita respondit: Locum in vrbe cenfestim sibi Mamudius attribueret, ad ades ac diuersorium firmo opere aduersus tempestatum & incolarum iniurias exstruendum; cuiusmodi aliquot iam Rex Emmanuel haberet in India. Ablatas per tumultum Sequerix res (ni eæ comparerent) æqua estimatione rependeret. æquum præterea cenfebat, impensas ab eo præstari, classem in vtramque factas a Lusitanis, quandoquidem illius damni & incommodi penes Mamudium ac suos culpa resideret. Hæ pacis leges ab Albuquerqueio dictæ: ac, si minùs placerent, legati vltra vetiti ad naues redire. Mamudius, tam acri denuntiatione perculsus, concilium cogit. ibi, simul ira metu que sententia variante, diu multumque certatum est. magna pars, & prudentissimus ferè quisque, fauere otio: & palàm hortari, ac periculosi bellialeam quamuis magno auri pondere redimendam. Alij contra, & Regis Mamudij dignitate, & Malacensis nominis gloria indignum affirmare: si ad vnus ignoti aduenæ fremitum, ac tantuli exercitus terrorem, quantus ea classe vehi possit; per speciem societatis atque commercij, teterrimæ seruitutis iugum scientes ac volentes accipiāt. Huius sententiæ principes atque auctores erant, præferuido ingenio adolescentes regij duo, Panensis gener, & filius Aloidinus. atque horum vel auctoritate vel gratia res penè innito Mamudio ad bellum inclinavit: intentioreque inde cura ad arcedam vim omnia apparari à barbaris cepta: & Albuquerqueius, cognita re, in diem tertium, qui patrono Hispaniarum Iacobo Apostolo erat sacer, oppugnationem suis edixit. Malaca vrbs, ad maritimas commoditates, littore plano, in longitudinem vnus ferme leucæ porrigitur. Hanc secat amnis ex interiore Asia defluens, in quem plus minùsve, pro varijs Lunæ momentis, exæstuat mare. idemque ponte iunctus egregio, vtramque partem oppidi peruiam facit. Tecta, Indico more lignea, folijs & frondibus arcent pluuias. neque tum vrbem vlli aut muri aut

foliæ

fossæ cingebant. populus ipse bellica laude, vt apud eas gen-
 tes, insignis; (& erat eo tempore ingens multitudo) sua late-
 ra, more Spartano, pro mœnibus ac propugnaculis gloriabatur
 esse. Tantùm Mamudius ad loca maxime periculosa tumul-
 tuarias munitiões raptim obiecerat. & cùm alias vrbis partes ad-
 ditusque, tum verò pontem ipsum magno tormentorum appa-
 ratu prædiis que firmarat. Hisce ita prouisis, filio ac genero, vt ò-
 nia circûspicientes ad subita occurrerēt, expedita armatorum ali-
 quot millia sub signis attribuit. ipse sibi cum turritis elephantis,
 ad hostium terrorem, subsidiarias cohortes, & reliquum robur
 iuuentutis deposcit. Vrimuris Raia, licet in speciem tyranno suam
 operam & copias enixè deferret; tamen partim occulto in eum
 incensus odio, partim in omnes rerum euentus incolumitati suæ
 prospiciens, per fideles internuntios clam sibi suisque pacem ac
 veniam à Lusitano impetrauit. Albuquerqueius, non sine causa læ-
 tus tanto auxilio in tempore hostibus dempto, ad contemplan-
 dam loci naturam, & exploranda tyranni consilia totus incubuit.
 breuique comperit maximum vrbis firmamentum in ipso ponte
 constare; quòd arcis instar, in omnes partes aditum & prospectû
 haberet: eo que si potitus foret, non modò opportunam ad omnia
 stationem ibi collari posse; verùm etiam dirimi barbaris auxilii
 mutui societatem, qua, vt quisque locus maxime premeretur; ex
 composito inter se vti decreuerant. Vt igitur Apostoli natalis il-
 luxit dies; Lusitani clamore sublato Sanctum Iacobum ingemi-
 nant; ac volitantibus vndique globis, cùm pænè obruerentur; ta-
 men talium periculorum assuetudine intrepidi bipartito in ter-
 ram exscendunt. Quæ pars vrbis, regiã & Mahometanû habebat
 delubrû, ea cû robustis cohortibus Ioanni Limæ expugnâda tri-
 butur: Albuquerqueius, frequentiorè alteram vrbis partem ipse cum
 suis inuasit; con dictu prius, vt hostibus vtrinque summotis, illico
 ad pontem omnes accurrerent. eodem scaphas aduerso flumine
 cum tormentis militibusque submitit, vt simul omnia circâ hosti
 infesta redderent: & ad nostros, vbi res id exigeret, recipiendos præ-
 stò essent. Lima descensione facta, dum ad pontem festinat, in A-
 lodini copias incidit. vixdum cum iis initum erat certamen, cùm
 à tergo repentè Mamudius institit. is turrato ac phalerato cum
 propugnatoribus aliquot elephantis in prima acie vehebatur; alij
 duo eodem ornatu præibant: tum reliquum sequebatur agmen.
 Nostri, ancipiti circumuenti malo, fortem ac præsentem nihilo-
 minus animum in re subita præstitère. Lima, iussis interim cæteris
 Alodino resistere, ipse Mamudio cùm manu fortissimorû iuuenû
 pleno

pleno gradu obuiam vadit; & arte contra vim vsus, patefacta repte acie, aduersos elephantos in medium accipit: ac pilis certatim in eorum latera ac terga coniectis, cum ex propinquo cuncta inhaesissent; consternatus ante omnes regius elephas rectorem excussum proculcat. inde conuersi ceteri cursu praecipiti in suos ruunt; editaque late strage, non modò turbant ordines, verum etiam in fugam auertunt. Mamudius, periculo animaduerso, confestim è turre defilijt; acceptoque iam vulnere, suorum concursu, receptus in tutum est. neque alterius agminis impressionem Alodinu ultra sustinuit; & ex diuerso iam Albuquerqueus ingenti certamine pontem occuparat. quò cum ex composito eucti aduolissent; partem alteram pontis, materia, dolijsque, & aggere muniunt: alteri cum peraeque firmare niterentur, venenatis è proximo sagittis, & assiduo barbarorum incurfu prohibiti sunt. iamque longa inedia & lassitudine simul aestuque fatigati, cum à prima luce in pomeridianum tempus acerrimè depugnassent; vix arma sustinebant. Itaque Albuquerqueus sat eo die periclitatus hostium vires, neque parum se profecisse ratus ad vniuersae victoriae spem; consilio statim habito, receptui canit. ac simul peractas magno labore munitiones, ne hostibus forent vsui, succendi iubet. quo incendio coniuncta quoque ponti aedificia, & mercatorum aliquot apothecae: & ornatissima, de quibus antea demonstrauimus, nuptiales Regum aedes arsere. Magnus Malacensium numerus eo die desideratus, & è nostris interfecti aliquot, complures vulnerati sunt. Regulus Panis, Lusitanica ferocia exterritus, & rei Malacensi diffidens; per causam adducendi noua auxilia, relicto socero & sponsa, in patriam discessit, neque postea redijt. Mamudius, quamquam aduersa ictus pugna, tamen omnia pacis mentione, vallum & stationes ad loca idonea duplicat, pontemque praesertim valido praesidio firmat. viam insuper latam, qua in urbem intimam, aedque regias, Mahometis fanum, Laitano patebat introitus; veneno infectis tribulis occultè conspergit; aëtoque sub terram cuniculos, certam in hostium perniciem, sulphureo cõplet puluere. At Albuquerqueus, ex eo praelio ingenti fiducia concepta, dies paucos reficiendo milite & faucijs curandis insupsit. interea celsioris formae iunsem, obiectis extrinsecus culcitris atq; cetonibus, ad hostiles ictus molliter excipiendos, omni telorum armorumque genere diligenter instruebat. id opus vbi absolutum est. eximia fortitudinis dux Antonius Abreus cum promptissimis Lusitanis impositus. & obseruato nouilunio, cum plenissimus maris aestus accedit, nequicquam prohibere conantibus barbaris,
iuncus

iuncus ad pontem applicitus est. & Albuquerqueius per media ho-
 stium iacula cum cæteris copijs in terram egressus, viâq; latâ, de
 qua diximus, perens, ad manifestum vtiq; rubeat exitium. siqui-
 dem ad viæ caput Mamudius cum exercitu multiplicatis in arcto
 ordinibus stabat; vt cum primùm spatia viæ nostri occupassent,
 cuniculis iniiceret ignem; ac dissiliente solo, & erumpentibus vn-
 dique flammis, gratissimum è scædo Christianorum interitu spe-
 ctaculum mente oculisque perciperet. Sed planè singulari Dei be-
 nignitate fraudis indicio per conscios ad Albuquerqueiũ delato, no-
 stri modica declinatione in hostium latus ex transuerso impetum
 faciunt. Anceps aliquãdiu fuit certamẽ, dũ in angustijs cõferti sese
 barbari opponunt; proque aris ac focis & ipsi acerrimè dimicant;
 & è fenestris ac tectis pro sua parte adiuuat imbellis multitudo. sed
 ad extremũ, redintegrato clamore cum Lusitani gradũ acrius in-
 tulissent, cessere primùm loco barbari, dein prorsus tergo vertere.
 & eodem impetu fanum, cæsis pulsivæ custodibus, ab Lusitano
 occupatum est. Inde, relictis ad fanum tutelam armatis, Albuquer-
 cius ab insequendis hostibus metu insidiarum abstinuit. cæteru in
 primis de põte sollicitus, ne transitum subsidijs Malacensium daret;
 eò celeriter aduolat, & deiecto iam praesidio, expugnatum ab A-
 breo magna omnium lætitia reperit; expositaque ferramenta, &
 cæterum muniendi apparatus, quem è superiore prælio explora-
 ta loci natura per eos dies accuratè prouiderat, itaque collocatis
 ad vtrumque cornu stationibus, velisque nauium supra caput ob-
 ductis, quæ simul læuiora hostium iacula, sagittasque, simul ra-
 dios flagrantissimi solis arcerent; totum eum diem in ponte mu-
 niendo consumpsit. & ex vtraque parte vallum, & cupas inter se
 reuinctas constituit ingesta gleba, tutoq; aditu ad flumen relicto,
 ac dispositis circa scaphis, quæ valli vtriusque frontes ac latera te-
 lis ac tormentis abraderent. sic ille transactus est dies. postera luce
 ad hostium delendas reliquias & regiam ipsam oppugnandam
 Lusitani audacter progressi, aedes, præter spem, vacuas & inanes
 offendunt. Mamudius quippe, desperatis rebus, noctu collegerat
 vasa, & in saltus vicinos ac nemora sese cum paucis abdidit. ibi
 Alodinum & cæteros belli auctores nequicquam exsecratus,
 paucis diebus mœreore missæ vrbis extabuit. Alodinus, diuerso i-
 tinere, cum haud longè ab vrbe, munitionibus excitatis, profugos
 è pugna colligeret, bellũq; renouare tentaret; missis ab Albuquer-
 cio celeriter cohortibus, iterum fusus, in Bintanum denique insu-
 lam, & eiusdẽ nominis oppidũ è regione Sincapura cõfugit: perq;
 vim ac fraudem exacto dynasta, locum natura tutum operibus
 insuper

insuper egregiè muniit. Interim vrbs Malaca, pulsus vndique armatis, militi diripienda permittitur. Ibi quanta vis opum fuerit, vel ex eo conjici potest; quòd, præter ea quæ vel à mercatoribus inter tumultum auecta, vel à militibus per fraudem suppressa sunt, et quinta duntaxat eius quæ apparuit prædæ parte (hæc ad Emmanuelem pertinebat) aureorum nummum ducenta millia in regium filicum redacta dicantur. Inde ad constituendam ac firmadam eius vrbs possessionem sese Albuquerqueus contulit. negotiatores primùm, qui aut varias in partes metu diffugerant, aut commeari in id emporium verebantur, benignis promissis inuitati, & cum fide clementiaque tractati sunt. ita, veterem frequentiam ac celebritatem id emporium breui recepit. Simul etiam, è vetustis regum sepulcris ac monumentis eruto lapide, templum Salutationi Angelicæ sacrum ex manubiis positum; cuius mysterij Albuquerqueus præcipua quadam religione tenebatur: & loco opportuno arx ædificata, impositumque vrbi pariter & arci fidele præsidium, Rhoterico Patolino præfecto. Portoria insuper & vectigalia, & scripturæ magistri certis legibus instituti; simul iuri inter Mahometanos dicundo præpositus Vrimutis: inter cæteros autem inquilinos ciuesque, Ninachetus indigena, vir & antea de captiuis Lusitanis, & tum in vrbs expugnatione de Albuquerqueo ipso in primis optimè meritus. Ad hæc, Albuquerqueus de re gesta, victoque Mamudio, Sionis Regè per litteras & interpretes docuit; ille, & factum probauit; & victoriam gratulatus, amicitiam cum Lusitanis instituit, & ex eo tempore vltro citroque legati cum pretiosis muneribus commearunt. atque aliis item ex regnis Lusitanorum fama commoti, oratores ad Albuquerqueum, incundæ societatis & officii causa conuenere. Præterea quod de Banda Molucis que insulis, & earum mira fertilitate, opibusque ad Albuquerquei aures dudum fama peruenerat, ad eas insulas cognoscendas, iungendamque cum incolis amicitiam, egregia fortitudine, ac maritimæ rei scientia vir, cuius modo meminimus, Antonius Abreus, cum nauibus tribus, Albuquerquei missu discessit. Inter hæc Vrimutis, quòd sprete nostrorum paucitate, consilia de tyrannide occupanda cum hostibus ageret, litteris eius ad Alodinum deprehensis, quæ manifestò viri perfidiam coarguerent, in ipso illo pegmate, quod nuper, ad ferale conuiuium, Sequeris comitibusque in littore exstructum fuerat; recidente in capita auctorum pœna scelerati consilii, vnà cum Patia-co filio, octogenarius ipse propalâ securi percussus est, frustra nitente vxore supplicibus verbis, & ingenti auri pondere, quod aureorum centum millium excederet summam, suorum capita salutemque redimere.

redimere. Per eosdem ferè menses, quibus hæc ad Malacam agebantur, Idalcan absentiam Albuquerqueii suam occasionem ratus, ad Goam recuperandam, Narsingano bello distentus ipse, strenuos duces minimè contemnendo cum exercitu miserat. ij transmissis pluribus locis, ut olim, æstuario, insulam & agros haud ita magno labore occuparant: cæterum vrbs ipsius oppugnatio non eundem exitum habuit. cum clade & ignominia repulsi non semel, ad obsidionem consilia verterat. iamque omnes ferme circa aditus barbarorum custodia tenebantur: & cu alibi fossas & aggerè duxerant; tum verò ad Australia vada, loco in primis idoneo, munitissimum castellum excitarat, quod à vici nomine ibidem positi Benestarinū hodieque appellatur. Quibus operibus cincta ciuitas, breui cum aliis incōmodis miserisq; tū verò fame vrgeri vsq; adeò capta est, ut Lusitani complures (de numero nominatim affirmare nil auisim, cum alij septuaginta ipsos, alij non plus vndeuginti tradant) in hostilia castra fædè transfugerint; perque summam impietatem eurato Christi nomine, Mahometicam superstitionem induerint. Atque hoc ipso tempore Ioannes Machiadus memorabile facinus edidisse fertur. is exsul è Lusitania, ut suprà dictum est, cum apud Idalcanem Turcæ habitu mereret, variis contra finitimos Reges expeditionibus, magnam sibi & fortitudinis & prudentiæ pepererat laudem: & splendidum militiæ gradum adeptus, in consilium de rebus maximis adhibebatur. Idem, in bellis quæ cum Christianis fierent, egregiam nostris operam occultè nauabat; quod eo erat illi facilius, quo major apud barbaros eidem auctoritas erat ac fides. Hunc ergo, perfugarum misericordia cum cepisset, quòd vesano consilio exiguam huiusce lucis vsuram æternitati anteferrent; non verbis modò, sed etiam exemplo factisque, si quo modo posset, eos ad sanitatem reuocare constituit. Duos ipse paruulos habebat filios, lustralibus aquis ab semet Christiano ritu expiatis. hosce primùm, ne destituti Mahometanis postmodū sacris inquinarentur, diuini iuris ignarus, clam intempesta nocte præfocat. mox, vbi diluxit, captiuos Lusitanos & transfugas, per speciem relaxandi animi, longius ab hostium castris, prope urbem Goam, secretum in locum, sensim, ut fit, sermocinando perducit. Ibi sese Christianum apertè professus, ornatuque Turcico abjecto; de contemptu rerum humanarum, de breuitate huius vitæ, de sempiternis illius alterius æquè præmiis atque suppliciis, incredibili quodam animi ardore disseruit: hortatusque est omnes, vt secum in urbem intrarent, cum Ecclesia & Christianis in gratiam redirent, ac diuina freti clementia, corporis incommoda

præ animorum salute contemnerent. Ac scelerati quidem deserto-
res, tam salutari oratione vix ad aures admissa, retro vnde venerat
obstinata mente rediere. Machiadus, neque famis, neque atrocis-
simorum suppliciorum, si Goa caperetur, metu deterritus, accepta
à nostris fide, vna cum captiuis in urbem introiit. Ea transitio in-
gentem non modò læritiam, sed fiduciam quoque attulit obsessis:
vulgoque itaque interpretabantur, non sine causa, tam asperis tē-
poribus, tali viro mentem eam diuinitus datam, vt, stipendiis opi-
mis relictis, ex honorata libertate & commodorum affluentia se-
se in arctam adedò custodiam penuriamque sponte conijceret. Ne-
que eos frustrata spes est. quippe mitescente iam hyeme, variis
regionibus, atq; adedò ex ipsa Lusitania naues cū com meatibus &
militibus aduenere. quarum accessu non leuata solùm inopia; verù
etiam ita nostrorum auctæ vires, vt quotidianis eruptionibus vltro
fatigarent hoste: propioresque iam obsessis, quam obsidentibus ef-
fent barbari. Et Albuquerqueus, circumactò iam anno, compositis
Malacæ rebus, ad Sincapurani maris custodiam Fernandū Petreū
Andradium, insigni virtute ac prudentia virum, cum nauibus decē
reliquit. ipse de ceterioris Indiæ statu anxius, quamquam inuitis
Malacensibus, & propter externos metus omni studio tantū apud
se duee retinere conantibus, cum cætera classe in Malabares cur-
sum intendit. Vt in conspectum Paceni Somatræ littoris ventum
est, noctu sæda tempestas oborta, & Albuquerqueij nauem saxis al-
lissam infregit; & cæteras pæne cum omni turba demersit. multi
mortales hausti fluctibus, multi varias in terras eiectiones. pretiosissi-
ma quæque è spoliis Malacensibus & Regum donis amissa. Al-
buquerqueus per tenebras à nautis magno labore in scapham ac-
ceptus, cum ipse periclitantem puerum inter manus properè sus-
tulisset; collectis reliquiis naufragij Cocinum deuenit. ibique ma-
gna sui cum animi voluptate præter spem incolumes reperit eos,
qui, vt supra dictum est, ab Socotora redeuntes, in Cambaicum
littus eiectiones, atque ad Cambaiæ Regem pro captiuis abducti fue-
rant. ij, secundum Deum vpi maxime Antonio Laurerio Francisca-
no salutem ac libertatem debebant. cum enim iamdiu in eo serui-
tio degerent, atque ad eos eximendos accederet nemo; Laurerius
omnium consensu delectus est, qui Goam de redemptione contē-
deret, ea lege, vt, si nihil transegisset, intra certum diem bona fide
rediret. atque eius reuersionis quasi obsidem & pignus ille sacrum
cingulum reliquit Regi: testatus, professionis suæ ritibus atque
institutis, haud minimam sanctimoniam partem horrido in illo fu-
ne consistere. Vt Goam peruenit, absente per id tempus Prætorē,
nihil

nihil decidi super tanta re potuit. ita, infecto negotio, protinus, uti receperat, in Cambaiam reuertit. Quæ res tanta admiratione Regem affecit purpuratosque, ut confestim sine vlllo pretio, quin etiam ornatos lautosque Lusitanos benignè dimiserint. neque id modò Laurerij virtus & sanctitas consecuta est; verum etiam apud illas nationes non parua cum vtilitate egregiam probitatis existimationem & famam nomini Lusitanico peperit: sanè quàm egregio documento, non solùm ad conscientia fructum, & officij religionem, sed etiam ad opes & gloriam, constantia promissorum & fide nihil in rebus humanis esse præstantius. Magna Cocini tum erat, nondum condita, quæ nunc est, Lusitana ciuitate, rerum hominumque colluies. Quippe sub eodem tecto misti Christianis Mahometani ethnicique nullo discrimine degebant viri ac mulieres: multaque passim flagitia & fraudes admittebantur. Huic malo occurrendum ratus Albuquerqueius, cum Rege Naubeadora trāsegit, ut certo limite Malabaricam ab Lusitana commoratione dirimeret. id vbi factum, capitali pœna proposita, omnes sexus vtriusque mortales, qui à Christiana religione abhorrerēt, è finibus Lusitanis demigrare iussi. quæ res non ad purgandas modò nostrorum ædes ac domicilia, sed etiam ad augendum numerum fidelium valuit: quandoquidem eo edicto permoti circiter quadringenti, abjecto idolorum cultu, se se ad Christianam Ecclesiam sponte aggregarunt. Ab horum complexu Albuquerqueius Goam summo omnium gaudio, quodd pro mortuo putaretur, processit incolumis. Eius aduentu, multo vehementius vrgeri hostes cœpti, & à Lusitanis castra ad Benestarinum admota. ibi dum missilibus ac telis vtrinque certatur, missus ab hoste globus agentem cum Albuquerqueio quendam ex turba ira discerpit, ut Albuquerqueium ipsum fœdo cruore consperferit. Quo ille tanto ex periculo diuinitus ereptus, globum deinde ipsum argenteis bracteis coopertum, vna cum affabre facto monili ex gemmis & margaritis in celeberrimo templo MARIÆ Virginis, ad Aquas Lupias veteris Lusitaniæ, ponendum curauit; reditu insuper annuo in vsum perpetui luminis Hieronymianis eiusdem templi custodibus attributo. Atque eo casu, nihilo segnior factus Prætor, nouis operibus & oppugnationibus crebris cum inclusum mœnibus hostem in dies magis ac magis premeret; variis cladibus denique fessi Roztomacæ præfectus & Turcæ, qui in eo præsidio erant, flexere ad deditioem animos: pactique ut naues, tormenta, ac perfugas traderent; cum ceteris rebus incolumes Benestarino excessere. Albuquerqueius, recepto castello, impositisque militibus, quassata & strata ruinis accuratè

ratè refecit: impios desertores, amicorum precibus exortatus, vi-
uere quidem passus est, sed grauiore multo circuncisione de-
curtatos, quamquàm sese nuper ipsi ex initijs Mahometicæ super-
stitutionis affecerant. siquidem auribus, naribusque, ac dextris ab-
scissis, & sinistræ insuper cuiusq; pollice, per totam urbem ad puero-
rum ac plebis ludibrium ignominiosè traduxit: dein, vt apud In-
dos, quoad eius fieri posset, omnem sceleris tanti memoriam ob-
rueret; in Lusitaniam eo ipso anno remisit. Tum in gratiarum a-
ctionem, ob hostes ex insulapullos, Christiano ritu supplicatio de-
creta: composito ad pietatem agmine, venerabundi Lusitani cum
sacerdotibus insulisque ad templum Beatæ Virginis adiere. val-
tudinarium quoque publicum curandis ægrotis & faucijs institu-
tum. Hisce tam secundis Lusitanorum rebus valde commotus Za-
morinus, vltro per viros principes ab Albuquerque pacem petere
induxit animum: locumque arci ad Calecutum ædificandæ tandè
aliquando assignauit. Et Rex Maldiuarum aliquot insularum (ex
frequentia planè mira non longè ab Cori promontorio in Meri-
diem distant) ob id ipsum in Emmanuelis ditionem ac fidem iure
stipendiario sua sponte se cõtulit. Tū ab alijs quoque Regibus le-
gati cum donis ad Albuquerque gratulandi causa conuenere.
Quin etiam Idalcian ipse, missis oratoribus, pacem & amicitiam
æquis conditionibus impetrauit. Earundem rerum constanti fa-
ma compulsus Abassinorum quoque Æthiopum Rex, cum Em-
manuele denique societatem ac fœdus vehementer expetiit. is tū
erat, patre Nahu defuncto, Dauid admodum adolescens, atque ob
id sub tutela degens Helenæ aujæ, virili animo & consilio femi-
næ. legati in eâ rem fuere, insigni probitate ac prudentia vir, Mar-
thæus Armenius, & alius ex Abassina nobilitate primarius. ij, quo
arctius iungerent amicitiam, fidei pignus ad Emmanuelem fere-
bant sacrosancti ligni fragmentum eius, in quo salus humani ge-
neris olim ingemiscente rerum natura pependit. Hunc ergo Mar-
thæum ad se rectà cum socio venientem, vt in Lusitaniam ex In-
dia transueheretur, Albuquerque, cum cætera benignitate, rum
verò propter sacras quas afferebat reliquias, exquisitis cæremonijs
& sacerdotum occursum gratulabundus accepit; & accuratè com-
mendatum nauarchis, in Europam à Cocino transmisit. Per idem
ferè tempus, Emmanuelis hortatu Alphonsus Congi Rex Henricū
filium, ac præcipuos ex eo regno, in Lusitaniã, vbi ferme alti edu-
cati que fuerant, atque inde cum honestissimo comitatu Romam
vsque religionis ergò proficisci iussit. vbi magno totius Ecclesiæ
Romanæ gaudio excepti (augebat lætitiã ipsa longinquitas)

summum

sumum in terris Dei Vicarium Christiano ritu supplices adorant. Sub idem tempus, Malacæ magni & periculosi motus repête exstitere. Quitirius inquilinus erat polles diuitiis, & rerû nouarû apprime cupidus. huic, Vtimutis Raæ vxor, quod maritû & filiumq; nec prece nec pretio seruare valuisset, ex dolore in rabiem versa, permagna cum dote filiam ea conditione desponderat, vt suorum vlciscere tur necem; ac perpetuum bellum cum nomine Lusitano capesseret. Ille, contracto clam milite, clientum mancipiorumq; circumfluens turba, p paucis diebus ad urbem castra communiit. inde furtim in præsidia Lusitanorû incurfando, cædes edere, captiuos abducere, ciuitatem vniuersam trepidatione ac tumultu complere. Cæterum, haud ita diu impunita illi fuit audacia. Coorti repentè Lusitani castra multis simul partibus inuadunt; conuulsoq; vallo, & superatis munimentis, trepidantem barbarum in lucos magna edita strage compellunt; dispositisque vigilijs, referta omnibus diuitiis castra diripiunt. Eo die captiuus quidam, ignoto nomine, Lusitanus, egregium qua roboris animi, qua fidei Christianæ specimen præbuit. is, librandi peritus, cum in nostros obuerso tormento eiaculari extremi supplicij metu proposito iuberetur; intrepidus abnuir: ac fortiter datis ceruicibus, ex hostium simul manibus & corporis custodia in cælum euolauit. At Quitirius, nequaquam ea clade fractus, bellum omni conatu renouabat: & statuis alibi positis, urbem, & omnia circèa, latrocinij & excursionibus habebat infesta. Lusitani ad eum inde quoque exturbandum, nauibus profecti, dum facta descensione progrediuntur incautiùs, in insidias præcipitauere, & fortissimi aliquot viri loco iniquo à barbaris interfecti. Sed ad extremum nouis ab Goa copiis Malacam aduectis, iterata oppugnatio; & Quitirius non exutus modò castris, verum etiam è Malacensium finibus cum ignominia & damno est eiectus. & Laclamana Mamudianæ classis præfectus, cum Quitirium maritimis copiis adinuaret, ab Andradio fufus, & intra Muaris fluminis ostia scèdè coniectus est. Ea depulsa molestia, multo grauius discrimen aliunde Lusitanis instabat: quod item ipsum Dei benignitate in perniciem hostium vertit. Iauæ sunt insulæ duæ (maiozem vnã, alterã minorè appellant) vltra Somatram in Meridiem sitæ, eadem ferme qua Somatra soli vbertate; sed longè ferocioribus incolarum ingeniis. Maioris maritimam oram obtinebat Onuzius Saracenus, viris, armisque, & omni bellico apparatu præpollens. is, ingenti classe adornata, quam dudum aduersus Mamudium admirabili silentio ac dissimulatione inchoarat; vt exactum illum è regno cog-

nouit;

nouit; ipso sicut qui exegerat, ex improviso adoriri constituit. Nauigia leuiora ducebat plurima: maioris uero formae iuncos circiter sexaginta, rebus omnibus ad bellum instructos. Non latuit Malacelles, Onuzij aduentus. & à Lusitanis, nauium non plus sexdecim numero, Christi maxime fiducia, obuiam Saraceno est itum: contractoque certamine, quod, propter incredibilem pertinaciam gentis utriusque, biduum tenuit; multo maxima parte nauium amissa, denique Onuzius laua turpi fuga reperijt. supra octo milia hostium, ea pugna, aut ferro aut igni absumpta dicuntur: cum è Lusitanis plurimi quidem vulnerati sint, uerum haud amplius triginta ceciderint. Ita multiplici paucis mensibus parta victoria, non exiguum militaris gloriae decus Lusitani tulere. Caeterum, contra vim externam feliciter defensa res, domestico scelere prope modum perijt. Maxelizius erat quidam, è Bengala oriundus, is, cum Lusitanæ arcis custodibus ad Malacam & Alphonso Persona praecipue regio Quæstore, per summam simulationem armonia & obseruantiae, magnam familiaritatem breui contraxerat. Hunc, Bintani regulus Alodinus, ad occupandam fraude arcem Lusitanam ingentibus promissis induxit, militibus habitu mereatorum occulte summissis, qui in tanta hominum colluione haud agere latebant. Hisce clauis ad loca idonea distributis, Maxelizius, per speciem saluandi Quæstoris, uti solebat, in arcem admittitur. A prima saluatione, & mutui sermonis officijs, Persona, tum forte merendiandi causa cubanti, cum se in alterum auertisset latus; repente Maxelizius ab tergo letale uulnus in caput imposuit. inde ad distinendas fores aduocandosque suos accurrenti, quamquam in extremo spiritu Persona profiliens, ut erat maximis & corporis & animi uiribus, anteuertit: clausoque per vim ostio, cum custodes ad arma excitasset, in ipso munere tuendæ arcis efflauit animam. Illi barbaros ad murum subeuntes cum caede magna repellunt; & Maxelizius intra aream deprehensus, cum sese acriter aliquandiu defendisset; multis ad extremum ictibus repetitus occubuit. Ita, summo Dei beneficio, & eximia Quæstoris uirtute, arx & urbs reuenta; & quod ita res postularet, Bintani regulo pax, petenti, postmodum data. Et ex alia parte, Antonius Abreus, & socij, ad Molucas paulo ante ab Albuquerque destinati, inter varios casus atque pericula regente Deo, haud exiguum operæ pretium fecere. Ad oppidum Agacinum Iauæ insulae uentum est primum. Inde leucas ad sexaginta in Amboinum insulam delati, quæ ad Molucarum ditionem pertinet; positis utrobique columnis, ad Bandam ciuilem ditionis processerunt: ex qua, quod principem teneat locum, uicinæ aliquot insulae de

nomi-

nominantur. Hæ, totius orbis terrarum solæ (quod constat) sponte, lautiores in epulas, & medicamēta mortalium, ex vna eademque arbore, macim, & nucem myristicam fundunt. Arbor, ad pyri similitudinem accedit. fructus, mala persica quadamtenus imitatur. floret quo tempore ibidem aliæ quoque plantæ & herbæ varij generis: è quibus vniuersis mirificus odor incomparabilis cuiusdam suauitatis existit. Vbi defloruit, maturescens pomum, paulatim è viridi, tum ceruleas luteasque, tum purpureas & igneas transit in maculas, quales in arcu cœlesti cum voluptate miramur: atque eo ipso tempore psittaci & aliæ nobis ignotæ aues eximie pulchritudinis, ad gratissimum sibi pastum aduolantes, augent oblectationem; cum folia, & fructus, & alites ipsæ varijs colorum picturis in certamen vsque luxurient. Hac amœnitate cum reliquas insulas, tum in primis Bandam conspici affirmant: quippe, & maritimum habet tractum sylua felicissima viridantem; & ex insula media mons accliuus attollitur: cuius in ipso vertice lucus eodem & frondium vestitu & frugum copia satis amplū patescit in campum: atque inde splendidi aquarum riui ad subiectam planitiem irrigandam leni murmure defluunt. Insula tota, ad equinæ solæ speciem, a septentrione in Austrum excurrens, tres non amplius leucas in longitudinem, vnam in latitudinem obtinet. qua sinus introrsum recedit, ibi emporium est. Gens æneo colore, fuso capillo robur in membris, in animis feritatem ostentat. viri mercaturam, feminae agriculturam exercent. Nullum habent Regem. suis institutis acritibus viuunt: & vbi consalto opus est, ad seniorum cæsus refertur. In cultu Diuino, illata non ita pridem fabulosa Mahometis dogmata vulgò sectantur. Locus ad inueniendas & euehendas merces admodum est opportunus. Igitur Abreus eò delatus, vti è Malacensi victoria omnes eas nationes Lusitanici nominis fama peruaserat; haud ita difficili negotio fœdus amicitie hospitijque cum incolis fecit: ac lapideum eius rei monumentum in litore posuit. dein, magna vi frugis pretiosæ coempta, Molucis omissis Malacam reuertit: atque inde cum Andradio Lusitaniam repetēs, vt apertæ Bandæ nuntium ad Emmanuelē ipse perferret: inani spe delusus, in itinere periit. Longè diuersum habuit exitum nauigatio Francisci Serrani ex eiusdē Abrei comitatu. Is, post Bandam relictam, ipso profectiois initio ab socijs fœda tempestate distractus, ad infames & scopulis & latrocinijs Lucopinas insulas ultra Bādam, allisa oneraria, saluis corporibus armisque in terram euasit, fame siti que, ob solitudinem ac siccitatem loci, vnā cum socijs vtrique moriturus; ni, quæ res exitio cæ-

teris

teris consueuerat esse, præsentem eis opem diuinitus attulisset. Prædonum erant in proximo stationes, in eiusmodi casus intenta cura excubantium, ut eiectos in littus aduenas improviso aduentu caperent. ii, conspecto Serrani infortunio, ad prædam altæres piratico nauigio uehebantur, quã vulgo caracoram appellat. Non latuit scelus magistros & nautas Malacenses, è Serrani turba. quocirca præmonitus ab ijs, ut sibi consulere; insidias prope littus occulto loco disponit. prædones in terram egressi, dum naufragos venantur, interim exorti ab tergo Lusitani caracoram inuadunt. qua re animaduersa barbari, metu, ne abducto nauigio, in deserta insula destituti perirent; confestim ab latrocínio uerū ad obtestationes, culpæ ueniam suppliciter petere: ac se, polliceri, si in caracoram accipiantur, duces nostris ad commodum hospitium haud procul inde futuros. Neque abfuit dictis fides. ijs moderantibus cursum, ad Amboinũ rursus delati Lusitani, ab incolis Rucutelli emporij admodum benignè tractantur. Erant Rucutellani ueteres inimicitia cum finitima ciuitate Veranula insulæ Batochinæ Muaris: ac tum, inter utrũq; populũ exorto certamine, Rucutellani aduenarum maximè ope superiores fuere. cuius rei cum rumor longè lateq; manasset; ad Molucarũ etiã insularũ Tidoris atque Ternatis regulos fama peruenit, quorum alteri Almansori, alteri Boleisi erat nomen. A patrijs ritibus paulo antè ad Mahometanicam superstitionem ambo transferant. ac de finibus inter se contendere soliti; cognito Lusitanorum ad Amboinũ appulsu, tam inclytæ gentis auxilio contra hostem augeri cupidus uterq; certatim naues ac præsidium ad inuitandos ac deducendos ad se peregrinos dimittunt. Diligentior in eo officio fuit Boleises, celeriter instructis in id ipsũ nauibus decem, & custodia mille ferme armatorũ imposita, à quibus abducto iam ad Ternatem Serrano, Tidorenses ab Rucutello irriti rediẽre. At Serranus cum socijs magno apud Boleisem in honore habitus: multa de Molucensiu natura, commercijs, moribusque per otium cognouit: neque Emanuelemodò de rebus ijs accuratè per litteras docuit; uerũ etiam, commeantibus deinceps eodem Lusitanis, non mediocri vel solatio vel adiumento fuit. Sunt autem, quæ communiter Molucæ uocantur, complures numero, subiectæ Equatori, & à Borea in Austrum uicinis ferme leucis inter se disiectæ: quarum nulla plus leucas sex ambitu colligit. Hisce plurimæ circumfusæ aliæ sunt: uerũ ad Occidentem in sexaginta leucas tota fronte prætenditur altera Batochina, Mauricam appellant: ita naturæ muneribus Diuina prouidẽtia distributis, (nempe ad conciliandã

per

per mutuos vsus humanam societatem) vt Molucæ, cùm ingentis præij frugem caryophyllon vnæ omnium ferant; reliqua pænè cū-
 cta ad victum & cultum aliunde mutuari cogantur, quarum ma-
 gnâ partem ea, quam dixi, Barthocina suppeditat. Arbor autem
 caryophylli & stipite & foliis lauro similis est, flore in primis odo-
 rato, qui è viridi in rufum immutatus, vbi obduruerit, caryophyl-
 lon Arabibus, at Hispanis, quod capitatus est, clauus appellatur.
 arbor è decidētibus caryophyllis citra culturam enascitur: an-
 nuas fert fruges: quæ tamen, propter flagellorum & acrioris decus-
 sus injuriam, non nisi altero quoque leguntur anno. solum infra
 purum est, arbore in semet omnem attrahente succum: ipse verò
 fructus, potentiorū præcipuè mensis ac dapibus expeditus, ab infti-
 toribus ingenti lucro & in Asia & in Europa diuenditur. Tellus
 arida est, & in modum pumicis fistulosa. itaq; non modò cadentes
 è cælo imbres momento combibit; sed etiâ è montibus manantes
 absorbet aquas, antequam directo alueo ad mare perueniant. Ea-
 dè aliquot locis cum insano reboatu ignes eructat. Sed præcipua
 camino Ternatensi nobilitas. Mons in nubes assurgit excelsus &
 arduus, cuius inferiora densis nemoribus vestiuntur; superiora ex
 incendiis glabra & horrida sunt. in vertice crater, hiatus vasto, in
 plures circulos circumductos majores minoribus, ad speciem am-
 phiteatri discedit. inde, per æquinoctia maximè, certis flantibus
 ventis, cum horrifono fremitu flammæ atro mistæ fumo & fauillis
 erumpunt, & omnia latè loca cineribus complent. Visendi annuæ
 sunt vices: nec nisi per funes aut ferramenta, quibusdam locis as-
 scensus est. Incolæ etiam sulphur alicubi optimum legunt. fusco ipsi
 colore, fluxo capillo, ad bellica studia strenui, cætera mirum in mo-
 dum inertes & pigri. Medulla quarundam arborum victitant: sagū
 vocatur. ea lentè purgata, & testaceis incocta formis, non solum
 in quotidiana alimenta, verū etiam in vsu nautici panis egregiè
 sufficit. Et ex eiusdem plantæ ramis, artificii manu cōcisis, leuandæ
 sici, mirifico sapore simul & salubritate cādidus liquor exsudat, quæ
 vulgo tuacam appellant. Ipsas insulas olim desertas, & qua plani-
 ties est, mari mersas fuisse, testantur conchilia & arenæ, quæ fodiē-
 tibus passim occurrunt: atque ob id ipsum ab indigenis incolæ ne-
 gant. Conueniunt è Sinis, Iouis, & aurea Chersoneso, & aliis re-
 gionibus: origine dispares, & sono linguæ; cæterū contumacia, sce-
 lere, perfidiâ quesimillimi: quippe, nec nisi malo coacti rectè facere
 norunt; & non ferro solum & aperta vi, sed calumniis fraudibusq;
 & veneno grassantur. Neque Molucensium tantum id ingenium
 est, cæteræ quoque eius tractus insulæ eadem infamia fer-
 mela-

mè laborant. Ea ergo, ad quem dixi modum, cum antea Græcis & Latinis prorsus ignota fuissent, nostris hominibus denique per-
 tuere. Dum explorantur, Albuquerqueius interim, firmato maris im-
 perio, ad interruptam toties Arabicam expeditionem rursus an-
 num adjecit. eoque consilio ad Goæ custodiam, præter Malabar-
 ca auxilia, Lusitanos pedites quadringentos, equites octoginta
 Petro Mascarenia præfecto reliquit. Benefarini præsidio Rhou-
 ricum Pereriam, oræ maritimæ cum sex biremibus Ioanem Machi-
 dum præposuit. ipse, viginti nauibus, epibatis Lusitanis mille sep-
 tingentis, Indis verò circiter mille ab Goa profectus, malacia de-
 remorante, ad Socotoram aquandi causa primùm, dein Adenam
 incolumi classe trajecit. Vrbs est præclara ad aspectum, ædificiis
 & incolis admodum frequens, non solum natura, (quippe inuicta
 omnibus vitur) sed loci opportunitate, ut supra dictum est, in can-
 celebritatem adducta. omni ferè ex parte ad pænisulæ modum
 alluitur mari. qua continenti annectitur, præruptus imminet mons
 mœnibus præterea & propugnaculis egregiè cincta est. attamen
 Albuquerqueius, repente jactis in portu anchoris, magnam trepida-
 tionem ciuibus pariter ac peregrinis incussit. nauarum & institorum
 ex onerariis in urbem extemplo confugere Amirianus oppido præ-
 erat, Abassinus genere, puer olim captus à Saracenis, & à religio-
 ne Christiana per fraudem abductus. Is, tentatus ab Albuquerqueio,
 non vulgari solertia vir, blandis verbis muneribusque spem deduc-
 tionis facièdo, rē distulit, dum è propinquo milites euocaret. cum
 celeriter conuenissent, ignarus eius rei Albuquerqueius, experi-
 riundi causa in oppidum ad nauicularios mittit, qui eos metu de-
 posito ad naues redire jubeat. illi verò negare se redituros, ac
 capita sua toties iam expertæ Lusitanorum crudelitati & auaritia
 permisuros. Simul Amirianus per internuntios cum Albuquerqueio
 expostulat, quòd imperium vsurpet in aliena terra: & super tali
 cum inquilinis & aduenis potiùs quàm cum legitimo magistratu
 penes quem summa sit rerum, suo iure sibi agendum existimet. ad
 extremum addit, cum non pro amicitia facere, qui tali tempore
 defensoribus urbem nudare conetur. Eo nuntio sat patefacta Ami-
 riani consilia, & Albuquerqueius vim adhibendam ratus, vbi postea
 dies illuxit, ut hostem ancipiti distineret prælio, partem copiarum
 in ipso littore exposuit, partim ad Isthmum, quæ à tergo inuade-
 rer, circummisit. Vtrobique à Saracenis acerrimè repugnatum est.
 & cum scalis diffractis pauci Lusitani, qui iam in muros euas-
 rant, caderentur, & frequentes apparerent in oppido armati pedes
 res equitesque, Albuquerqueius jactis ad pinnas funibus, per quos
 nostrum

noſtri ſeſe demitterent; receptui cani iuſſit: omiſſaꝫ; oppugnatio-
 ne vr̄bis, & natura, & opere, & valido præſidio munitiſſimæ, Maho-
 metanas nauies in portu ferme triginta ſuccendit. inde ſublatis
 anchoris, dum Luianum inuehitur ſinū, cum extremo ſalutis diſ-
 crimine in ſyrtes impactus eſt: Saluti fuit, imploratū Beatæ Vir-
 ginis auxilium: cui deinde, ad perpetuam beneficij tati memoriã,
 in vr̄be Goa templum exſtruxit: & inde, Sanctæ MARIÆ Vada,
 Luianæ ſyr̄ti nomen impoſitum. Ex eo periculo ereptus, ad Cama-
 ranum inſulam intra fauces Erythræas cū vniuerſa claſſe prouehi-
 tur. Ad eius famam, incolæ in proxima continentis, metu diffu-
 gerant. Locus haud inamœnus eſt, perennibus aquis & pecorum
 armentis abundat. ad hæc, ingentes ædificiorum ruinx, celebrem
 olim tectis & opibus fuiſſe teſtantur. Albuquerqueius in explorandis
 circa regionibus & maris eius natura noſcenda hyemem poſuit.
 quo tempore duo in primis admiranda euenêre. Ad ſolem occidē-
 tem, qua Regis Abaſſinorum imperiū eſt, purpureæ Crucis in cæ-
 lo ſignum præfulgens aliquandiu apparuit. quoviſo Luſitani om-
 nes venerabundi procubuêre: & Albuquerqueius, vt erat eximia pie-
 tate, ſublatis ad eam manibus, clara voce fuſus in preces: O Crux,
 inquit, noſtræ redemptionis argumentum, ô ſignum Chriſtianæ
 victoriæ, ô decorata pretioſiſſimo ſanguine Domini I E S V, ô Di-
 uina arbor, cuius vitali fructu, letalis quondam plantæ repenſus
 eſt fructus: in te, te inquam, ſpes noſtras omnes habemus reſoſi-
 tas: te proſitemur, agnoſcimus, adoramus; ac ſuppliciter petimus,
 nobis inter tot pericula, terra marique præſidio ſis. Ab ea preca-
 tione obortæ omnibus lacrymæ: & index fidei ac religionis cla-
 mor ad aſtra ſublatus tum cōſono clangore hinc inde tuba cōcre-
 puit, & omnia tormenta diſploſa: dein cādida nubes conditā Cru-
 cem ſine fine defixis in cœlum oculis Luſitanorum eripuit. Neque
 Albuquerqueius prætermiſit, quominus rem ſicuti acciderat, teſtatō
 conſcriptam, ad Emmanuelem Regem primo quoque tempore
 mitteret. Per eoſdem dies, vel ex intemperie cœli vel ex inſalubri-
 um ciborum ſucco, atrox morbus naualem turbam inuaſit. vulgō
 inter luſum aut quotidiana miniſteria repente exſpirabant. In ijs,
 miles vnus in mare proiectus, ingentem terrorē omnibus attulit.
 noctu quippe infra ſencinam pulſus frequentes exaudiri cœpti,
 quem ad ſtrepitum cū arrepta ſcapha vigiles deſcendiſſent; im-
 plexum carinæ ſub ipſo gubernaculo deſuncti militis corpus of-
 fendunt. ſcilicet pilus cunctis inhorruit. vbi ex pauore collegere
 ſeſe, res ad nauarchum delata: nec dubium fuit, quā cadauer trāſ-
 latum in littus humo contegerent. quo facto, poſtridie ſuper ipſū
 K ſepulꝫ

sepulcrum rursus inhumatus apparuit. Ea re attoniti cuncti cum apud se causam exquirerent; Franciscus denique, incertum ex qua familia, monachus, qui concionatoris munereungebatur, sagaci coniectura suspicatus est, hominem aliquo interdicti vel anathematis vinculo constrictum, è vita excessisse, itaque in terram egressus, sanctissimi viri Benedicti Abbatis exemplo, è Põtificia formula conceptis verbis, animum demortui ritè expiavit, ei que veniam à Deo precatus est. Mirum dictu, ab eo mysterio reddita mortuo pax, & vaga ossa tandem in suo tumulo quicuerè. Inde, transacta iam hyeme, Albuquerqueius retro ad insulam Melium reuertit. in ipsis faucibus sita est: locusque exstruendæ arcis commodissimus visus: sed quòd maiore apparatu indigeret, differri opus placuit. Præcelsa tãtùm Crucis trophæa ibi defixa, quæ à quattuor passuum millibus conspici possent: & ab eadè sacrosancta Cruce nouè insulæ nomen impositum. Ex eo loco profecta classis, cum iam tempus reuersionis instaret, aduersa tempestate rursus in Adeni portum infertur. ibi dies aliquot mutua iaculatione consumpti: & quæ prima sese dedit occasio, in Orientem Albuquerqueius iter intendit. ab Adeno Diu accessit primùm: ibi ab Iazio perhonorificè acceptus, commercij procuratorem consensu reliquit. Ab Dio Ciaulum vetum est; & exactum à Nizamaluco tributum. Ac nulla admodum memorabili re gesta, Mahometanis tantùm sex nauibus apprime opulentis exitinere captis, Albuquerqueius ad Goam denique saluis rebus applicuit. Eodem tempore Zamorinus, post factam cum Lusitano pacem, emoritur. Regnum excepit sororis filius Naubedarinus, qui suo opte ingenio nostris enixè fauerat semper; auctorque auunculo fuerat Lusitanos omni officio demerendi. itaque ipso statim initio imperij non modo pacem firmavit; sed etiam stipendiarium se fieri voluit Lusitani Regis, certo vectigali sponte instituto, quod in singulos annos Emmanueli persolueret. ac simul, arcis ad Calecutum exstruendæ magna eiusdem voluntate admoti cum machinis fabri. & opus, adhibita diligentia, breui surrexit: impositoque præsidio commercium cum Lusitanis fremente Saraceno renouatum est. Aegrè id passi veteres quoque socij, Cocinensis & Cananorius, veriti ne per eam societatem negotiatio Calecutum vniuersa transfret. quos tamen Albuquerqueius adiit, & multirationibus lenitum vtrumque, operam dedit vt ab studio rerum nouarum auerteret. Hoc tam felici statu rerum Orientis, Emmanuel, decretis Lusitania rota supplicationibus, gratias Diuinæ Bonitati agendas diligenter curabat. ac per id ipsum ferè tempus Iulio I I. Pont. Max. vita functo, Leo X. magna omnium

omnium approbatione successit. huic Pontificatum ineunti Emmanuel per legatos non obsequium modò, more maiorum ritè deferendum, sed etiam Indicas opes religionis causa libandas existimauit. Princeps legationis fuit Tristanus Acunta, qui, vt supra demonstratum est, res præclaras in India gesserat. Munera fuere, complures ingentis pretij gemmæ, & Pontificalia vestimenta cum aræ bene magno frontali, cuncta in varias Christi & Sanctorum effigies ex auro primo, & vnionibus, atque lapillis admirabili splendore contexta: quorum, qui in eiusmodi rebus intelligunt, simile nihil in Vaticano sacrario visum affirmant. Accessit è Perside animal, priscis Romanorum ludis ac venationibus mirabiliter expectitum, panthera tremendæ pernicitatis, magnificè instrati equi clunibus insidens, ad equitis nurum in syluestres feras inuolare iam pridem assuera. Conspiciebatur etiam, cum Indo rectore militibusque, turritus elephas, aureo strato, cum alia egregiè doctus, tum verò ad certa symbola principem flexo poplite venerari, & inconditos edere ad tibiam motus; & hauftam proboscide ingentem aquæ vim, repentè in spectatores effundere. Neque ita multo post, rhinoceros quoque, non visum in Italia multis iam seculis animal, Romam deuehebatur; vt cum elephanto commissus (quicum implacabiles gerit inimicitias) veteris magnificentiæ spectaculum populo Romano representaret. Sed qui ab vltimis terrarum terminis in Europam incolumis venerat; ad Ligusticæ demum oræ scopulos factò naufragio, cum impeditus catenis enate nequisset, exoptata plebem urbanam oblectatione priuauit. Ea munera, cum ipsa per se tum verò propter illustrem eximiæ cuiusdâ pietatis & obseruantia significationem, summo Pontifici & patribus mirè grata accidere. Inter hæc annus iâ se circumegerat: cumque in omniù ore ac sermone Lusitanica religio & egregia belli facinora versarentur; Abassiniquoq; legati ex India in Lusitaniâ deuehûtur. ij, quòd còtra Albuquerqueij præscriptum malè accepti à nauarchis in itinere fuerant; nauarchos illico Emmanuel in vincla coniecit; nec nisi Matthæi precibus fatigatus absoluit. ipsis verò legatis, magni honores ab Rege habiti. aduentibus primùm frequenter obuiam itum est; ædesque magnificæ ad diuersandum attributæ. dein Petro Vasco Igæditano episcopo, & Martino Villanouano Comiti negotium datum, vt eos quam honestissimo comitatu in regiam vsque deducerent. intromissis, Emmanuel è folio comiter in amplexum occurrit post salutationem, à legatis extractæ ex arundine aurea litteræ & dona prolata. Ea dona fuere primùm aurea quinque nu-

misinata Abassinis inscripta notis, quæ octonos ferme scutatos p̄-
 derent singula. dein pyxis auro solida, fidelibus claustris adseruans
 Crucis adorandæ fragmentum, de quo supra docuimus, Abassinis
 Regibus è Hierosolyma ipsa transmissum. Eam verò pyxidē Em-
 manuel nixus genibus, & præ gaudio lacrymabundus accepit, im-
 mortales Deo gratias agens, quòd e iã remotis ab Europa regio-
 nibus, ab Rege tã inclyto, per legatos compellari se bearique in-
 super tam salutari ac pretioso munere voluisset. Post hæc, Helenę,
 ac Dauidis recitatę per idoneos interpretes litterę, tum Arabico
 tum Persico sermone conscriptę, quarum erat summa: si vrgere
 bello maritimo Saracenos & cęteros nōminis Christiani hostes
 Emmanuel pergeret, terrestres Abassinorū copias, quandoquidē
 re nauali parum admodum valerent, & cōmeatus quantæuis clas-
 si non defuturos: ac Lusitanum hortabantur, gloriosis ad eò cęptis
 fidenter insisteret; postremò, si ad hospitij vinculū, affinitatis quo-
 que iura vellet adiungere; filiorū nuptias ac filiarū cum regis do-
 tibus offerebant. Ad ea, pari benignitate ab Emmanuele respon-
 sum est: ac multa deinde ex legatis de Abassinorū ingenio, institu-
 tis, ac ritibus quæsita per otium, quæ à pluribus postea fusę ac di-
 fertè perscripta, inculcari à nobis hoc loco necesse non est. Dum
 in Europa Emmanuel Rex legatis mittendis accipiendisque dat
 operã; interim in vlteriore India ab Lusitanis non Malacense mo-
 dō stabilitum imperium; sed sociis quoque Regibus latum oppor-
 tunè subsidium est. Rhotericus Patalinus (vti supra docuimus) præ-
 fectus erat Malacæ. in eius locum è Cocino cum nauibus aliquot
 missus Georgius Albuquerque, cum ad Somatram deuenisset; do-
 mestico implicitum bello Regē Pacenum offendit. Factiosus qui-
 dā è popularibus coacta manu erat in armis: atque is quo maiore
 ciebat tumultū, eo lætior fuit Regi nōstrorum aduentus; eiq; du-
 biis in rebus non inanē fiduciam præbuit. siquidē post minuta ali-
 quot prælia cum ad summam vniuersi certaminis ventum esset,
 Georgius cum suis primam sibi depoposcit aciem. Neq; cōmissa
 pugna subsidiis opus fuit. studio laudis incensū Lusitani tanto ar-
 dore sese in hostem intulere, vt primo impetu pulsos loco rebel-
 les, magna cæde, maiore cum trepidatione in fugam auerterint.
 Quo facto, Georgius, & amicum Regē præsentis periculo ereptū,
 arctius Emmanueli deuinxit, & ipse nouo decore genti Lusitanę
 patto, victor Malacam processit. in ea vrbe, Prætorio munere ad-
 uersa fama fungebatur is, de quo demonstratum est, Ninacherus
 indigena: multis magnisque in Lusitanos officijs eum gradum ab
 Albuquerque Imperatore promeritus. Eundem fortè honorem,
acceptus

acceptus nuper in fidem Abdala quoque dynasta Cāparis adamarat: præclarum sibi ad celebritatem nominis ratus, in Malacensi emporio tot tamque varijs nationibus è superiore loco ius dicere. huic Albuquerque gratificare cum admodum cuperet; eam tamen distulerat rem, verecundia prohibitus coram super tali negotio Ninachetum alloqui; tamque veteri amico (quamquam aliquin improbo viro, perque veneficia ac scelera praturam exercenti) repetè magistratum abrogare. Sed quod præsens non erat ausus, absens postmodum non omisit. Proficiscenti Malacam Georgio, in cæteris mandatis illud etiam dedit, Prætori Ninacheto Abdalam sine mora sufficeret, perductumque Malacam, in eo tribunali quam honestissimè collocaret. Ille, quam difficili ac periculoso loco Campanana res esset, ignarus, Georgiū Botellium cum nauibus non amplius tribus, incio Ninacheto, ad Abdalam aduehendum proficisci iubet. Cæterum Linguæ Rex, qui Regis Bintani filium habebat in matrimonio, tū maximè terra marique circūfessum Abdalam premebat. id ubi Lusitanis nauarchis in itinere cognitū est, confestim a Malaca subsidiū per litteras & nuntios euocāt. Missi à præfecto Lusitani bellatores egregij centū, Malacenses ferme septingenti. Cum iis copijs Botellius initio, Cāparani estuarij fauces audacter inuectus; mox retro flexit iter, propterea quod æstuarium ad instar fluminis longum & angustum, depresso alueo, marginatis vtrinque ripis, non sine causā metū afferebat, ne prætereuntes nostros barbari ex tuto supernè iaculis ac telis obruerēt. igitur eo periculo animaduerso, portus aditū custodire, & mare comeatibus infestū reddere statuit: vt hostem vel extra munitiones eliceret ad pugnam, vel victoria panè iam parta inuitū ex obsidione detraheret. Neque inanis fuit coniectura. Linguanus, cognito nostrorū consilio, quod multitudine militum abundaret, in apertum prouehi ac sese ad prælium offerre decreuit. ergo relictis ad opera stationibus, ipse cum sex armatorum millibus, actuarijs octoginta, quas vocant Lanciaras, in Lusitanos mouit æstu secundo. Classē præibat ipse cum naui maioris formæ, crassioribus munita pluteis, & machinis varij generis: ac præter naualem turbā, propugnatoribus ferme ducentis. in eam conspectam Botellius hortatus ad pugnam suos, extemplo vim iaculorum tormentis emisit, adeò peritè libratis, vt remiges ad transtra complures vno ictu discerpserint: quo metu perterriti, qui in eo latere curabant, nauæ; partim in mare sese precipitāt, partim infra salmos occulto loco se cōduūt. ita, ministerio destituta nauis, in obliquum intorta vorticibus, adeò tenaciter ad vtramque fluminis ripam inhæsit, vt

neque ipsa moueri posset loco, & ponè sequentibus reliquis transitum intercluderet. Tum, ex propinquo initum certamen; & Bottellius cum suis in regiam nauem egregio conatu transcendit. Æquis viribus aliquandiu dimicatum est, dum Regem satellites obnixè tuetur. Sed ubi cæteri Lusitani ipso tormentorū strepitu exciti superuenère; tum demum percussū nouo terrore barbari; & Rex metu, ne opprimeretur, è naui desiliit; perque auia & lutulenta cū paucis diu errabundus denique in tutum euasit. At Lusitani regia naue expugnata, in cæteras gradum illico faciunt. ea cū obstructo, ut diximus, exitu clausæ tenerentur, & in angustijs confertæ atque implexæ remis, atque armamentis, neque explicare se possent, & contra vim æstus reciprocantis frustra niterentur; naualis turba, tentato vix prælio, sequuta Regis exemplum, qua cuique licuit, se in terram eiecit: ita, multis primo inæpetu casis, vacua panè classè Lusitanus potitur. Et Abdala, præter spem obsidione exemptus, Malacam ouantibus Lusitanis ingenti pompa deferretur. Ibi iussus Ninachetus magistratu se abdicare, non tulit ignominiam, veri honoris & solidæ virtutis ignarus. confestim ex aloë & sandalis odoratis exstructo rogo, quadratum iuxta suggestum nobilibus aulæis & alia pretiosa veste constrauit. ex eo suggesto, aurea ipse toga gemmisque præfulgens, ad circumfusam concionem de rebus ab se gestis totoque vitæ suæ cursu disseruit: expositisque beneficijs, quæ in captiuos primùm Lusitanos, tum in Albuquerque ipsum difficillimo tempore contulisset, nullo suo delicto spoliari se dignitate, dolenter admodum & acerbè conquirebatur. Tum Lusitana ingenia detestatus, (addeò funestas humano pectori subdit faces ambitio) è pulpito se in ardentem pyram furibundus iniecit: mortemque paulo post sponte affuturam deuexa iam ætate virantè capere, quam vel ad exiguum tempus minùs inter suos honoratus conspici maluit. Verùm ne Abdalæ quidem diuturna felicitas fuit. Iniquorum criminationibus in suspicionem vocatus, quasi de vrbe Alodino prodenda clam ageret, per speciem consultandi, in arcem, Georgij præfecti iussu, deducitur. ibi, nihil minus metuenti, diuinamque & humanam imploranti fidem, catenæ subito injectæ. ac ne ex ipsis quide vincuis facta dicendæ causæ potestate, paulo post in foro palâ iugulatus est: quæ res propter spectatâ viri æquitatem, & amabiles mores, magnam apud eas nationes Lusitanico nomini constauit inuidiam. Inde minùs iam multi Malacâ inuitores adire: nec regia modò vectigalia in dies minui; sed etiam ciuitas annonæ caritate primùm, tum etiã inopia laborare. Ob id
a præ-

à præfecto ad reconciliandas circa nationes missus Botellius, nota probitatis ac prudentiæ vir, ciuitates ac regulos ad eundem, virtute ac lenitate paucis diebus Malacam intermissa commercia reuocauit. In ea legatione cum ad Siacanam dynastam Alodini vectigalem venisset, vitimum panem salutis periculum adiit. Siquidem Alodinus, pacis immemor post Maxelizij cadem facte, Siacano cum alia tum filia nuptiis offerebat; modo Botellium sibi viuum aut mortuum traderet; processissetque haud dubie fraus; ni Botellius, incolæ monitu, que captum libertate donarat, mature insidias præcauisset. Ea expectatione delusus Alodinus, lanciarias ferme sex & triginta ad eum insequendum protinus misit. Eæ in Lusitanicos lembos nouem cum incidissent, quibus Fraciscus Mellus præerat, atrox diu prælium & incerta victoria fuit, dum hostes multitudinem maxime freti nostros circumuenire nituntur. Sed ad extremum, acrius instante, atque ad omnes occurrente impetus Lusitano, imparibus viribus ac dimicandi peritia barbari, magno suorum amisso numero, terga vertere. Neque nostris incruenta victoria fuit: socijs multi, & Lusitanis triginta quinque desiderati. Huius pugnae fama tranquilliores in vltiore India fecit res: & Botellius, annona leuata, rebusque ex animi sententia confectis, auro pretiosisque alijs onustus mercibus, Malacam reuertit. Neque segnius interim ad Goam Lusitana res ab Albuquerque Prætoris administrabatur. Intentus omni cura constituendo & propagando Emmanuelis imperio, nullam eius rei occasionem elabi sinebat è manibus. Ante omnia, captus opportunitate Diensis emporij, legatos ad Mamudium Cambaie Regem cum donis misit, vt munitum de more diuersorium Lusitanis, negotiandi causa, in eadem insula certis legibus exstruere sibi liceret. Neque abhorrebat à conditionibus Rex, commercij spe illectus ad eum fructuosi. Cæterum Iazij, qui nihil minus quam Lusitanos accolas cuperet, opibus artibusque discussa tota res est. Cum Idalcane præterea & Narsingano Rege confirmata per mutuos nuntios amicitia, actumque de communibus commodis. Verum nihil tenacius in Albuquerque mente, quam Armuzianæ rei cura insidebat; cuius tum regni status erat eiusmodi: Post Albuquerque discessum, & arcem scelere nauarchorum amissam, ingens rerum perturbatio erat Armuziæ consecuta. Primum, Atar eunuchus grandi iam ætate decesserat. Dein, Zeifadinum, susceptis iam liberis regni potentem, Nordinus vrbis præfectus per Abassina mancipia veneno sustulerat: inque eius locum, præteritis filiis, suffecerat Zeifadini fratrem, nomine Toram. hunc, multis antè officiis, ac tum recenti

beneficio sibi deuinctum, quo insuper magis haberet in potestate, fidis priuatim sibi ministris ac satellitibus cinxerat. Et iis, tres germani fratres, Mudofar, Hales, Hamedes, quod Nordinum arcto affinitatis gradu contingerent, præcipuum dignitatis & gratiæ locum obtinebant: sed ante omnes longè eminebat is, quem è fratribus tertium posui, Hamedes: vir & manu promptus, & libidine dominandi, & solertia in rebus gerendis, Atari eunucho persimilis. Is callidè conciliando sibi militum animos, & obnoxios sibi sensim in urbem introducendo, & grauissima quaque in se vnum trahendo munia, paulatim eo potentia viriumque peruenerat, regnum vt omne suo arbitratu ageret versaretque. Quocirca & Nordinus jacere, & præ illo panè ciuile ac modestus videri; & gemebundus Torus nulquam eodem inuito commouere sese, nedum maioris momenti quippiam aggredi. Iam verò, quod ad Emmanuelem Regem pertinebat, Lusitanis quidem ducibus illac iter habentibus patebat hospitium; & Emmanueli annum stipendium ex Albuquerqueij formula pendebatur: veruntamen ea erat conditio rerum, vt Hamedes nullo franatus præsidio, vbi vellet, ab Lusitano Regem regnumque posset abducere: & Emmanuel per fraudem arce dejectus, precariam quodammodo eius insulæ ditionem habere videretur. Hisce rebus probè compertis, Albuquerqueius, Torum terribissimo seruitio domesticorum eximere, & in fide ac patrocinio Emmanuelis omnino stabilire decreuit. Ea res quod in primis egebat silentio, ne se Hamedes ad obsistendum instrueret; per speciem Adeni repetendi, magnis nauibus duabus & viginti, & minorum nauigiorum ingenti numero comparato, circa initium insequentis anni Goa profectus, in medio itinere cursum ab Arabia repente in Persicum sinum auertit. Armuziam vt est ventum, nauigiis cõfestim circumdat insulam, ne quid aliunde subsidij vel com meatus eò subuehi posset. dein missis vltro citròque punctis, de nouis amicitia legibus agi cœptum. Summa postulatorum Albuquerqueij erat; præter stipendium Emmanueli bona fide soluendum, vt arx ac diuersorium Lusitanis ad urbem daretur negotiandi causa. Neque Torus abnuebat; cessit quin etiam arce protinus: ceterum, quo minus reliqua explicatètur, maximè obstabat Hamedes, continuandæ scilicet dominationis avidus; &, si alteri cedendum foret, in Ismaelem Persam, quàm in Lusitanum Regem longè propensior. Ea incensum cupiditate, cum ad saniora consilia reuocandi nulla esset spes; molientem insuper insidias, Albuquerqueius immis per occasionem percussoribus, anteuertit è medio tollere. Hamede interempto, cætera expedita fuere; ac facillè deinde omnibus

nibus de rebus communi consensu transactum est: & in arcem ab-
soluendam cum Albuquerque diligenter incubuit, tum ipse quo-
que Torus materiam & alia necessaria largè subministravit. Dein
tormenta omnia quæ ad rebellandum animos facere possent, Ar-
muzianis adempta, & Lusitani regni stemmata & vexilla in turri-
bus cum ingenti clamore & plausu publicè posita. Viri ferme tri-
ginta è stirpe regia, ob regni amulationem, à tyrannis candenti
ferro occæcati, regio sumptu in vrbe alebantur. Hos quoque Al-
buquerque, ne quid eorum causa tumultus existeret, Goam amā-
davit, dato Quaestoribus & præfectis negotio, vt cuncta eis ad vi-
ctum cultumque liberaliter Emmanuelis impensa præberentur.
Inter hæc, Ismael, non modò sibi de Armuziano stipendio bellum
cum Emmanuele suscipiendum non existimavit; sed etiam admi-
ratione captus rerum, quas à Lusitanis perexigua manu gestas, cō-
sentiens fama toto pænè terrarum orbe vulgauerat, legatum jun-
gendi fœderis ac societatis ad Albuquerque destinavit. is verò in
gratiam tanti Regis ingenti apparatu ab Albuquerque exceptus.
Missi ad eum deducendum è Lusitana iuuentute præcipui. Pom-
pæ autem ratio fuit eiusmodi: Præibant in equis cū venaticis pan-
theris, Persæ rectores duo; tum equi cataphracti sex nullo sessore
sequebantur: dein equites, in argenteis ferculis regalia dona, vestē
magnificam varij generis, itemque natiuas & factitias primæ notæ
gemmas cum tiliarum ac tympanorum hilari pulsu gestabāt. Po-
stremò legatus ipse cum suo comitatu Lusitanisque incedebat. is
in ornatissimum solium, adstante procerum coronâ, ab Albuquer-
cio perhonorificè acceptus; cum muneribus litteras ad Emmanue-
lem & ad Albuquerque reddidit: expositisque mandatis, omni ge-
nere comitatis honorisque tractatus est. Ac demum redeunti, vi-
cissim legatus ad Ismaelem adjunctus Fernandus Lemius: & mis-
sa pariter dona: affabrefactæ lorice duæ cum galea inaurata ac
thorace quàm optimo, armillæ aureæ quattuor, & nobiles py-
ropi complures: itemque alia pretiosa ex auro gemmisque mo-
nilia: necnon è singulis Indicorum aromatum generibus ali-
quantum. Accessere, opratissimum Ismaeli munus, aliquot
variæ magnitudinis ænea tormenta cum Lusitanis ballistis, ære-
que Cyprio & stanno, ac postea magistri quoque eius fabricæ cum
peritis libratoribus missi; vt quoniam ab Turca nouæ illius terro-
re procellæ nuper acie victus fuisset, ea quoque virium parte com-
muni hosti esset par. Dimissa legatione, & rebus ad Armuziam or-
dinatis, Albuquerque Torum hortatus est, vt Emmanuelis amici-
tiam cum fide coleret; certissimumq; in eius maiestate præsidium

fuis fortunis repositum existimaret. Inde Goam classe re nauigans, cum iam sexagesimum tertium annum ætatis ageret, fluente sensim aluo consumptus, ægre ad Goani portus fauces animam traxit, ibi, cum sese è lectulo mouere non posset, in ipsa naui per confessionem elutis animi sordibus, & sacro ad supremam luctam oleo inunctus, Christum, cuius Cruci affixi in sinu fouebat effigiem, suauiter alloquens, inter carorum manus & lacrymas expirauit, profusus inuicti ad laborem ac patientiam æquè corporis animique viri & cum quolibet suæ ætatis ducum, vel naualis rei scientia, vel expediti consilij magnitudine: comparandus. Facinora duo appropinquata gloriosa vasto dudum agitabat animo: alterum, vt Nili fluentia, nouo & spatij longè breuioris aluco, Abassinis adiuuantibus, in Arabicum sinum auerteret, ac totam Ægyptum Turcis redderet profusus infructuosam; alterum, vt ab Armuzia vectos hippaginibus equites velocissimos ad trecentos in intimum repente litus eiusdem Arabici sinus exponeret: qui, antè quam è vicinis regionibus concursus fieri posset, Mecam non amplius septendecim leucarum interuallo aduolarent; & ex inelyto apud eas gentes sano abominanda Mahometis ossa raptim auerterent, scilicet in perpetuam terribissimi impostoris & heresiarchæ ignominiam Christiano ritu publicè concremanda. Talia meditant, iniquorum obrectatio primùm, dein mors interuenit, vt seni matura, sic rei Christianæ atque omnibus bonis acerba. Elatus est quàm amplissimo funere, & comploratione tanta; vt sacerdotum Christiano ritu psallentiū voces nequaquam exaudirentur. Conditus est in ædicula MARIA Virginis, quam Goa capta, vt suprà dictum est, ipse construxerat ac deinde Alphonfus filius (qui Olisipone hæc ibidem scribentibus nobis octogenarius agebat animam) suis impensis auxit ornauitque. Oræ Indicæ imperium, quæque illo imperio continentur; Albuquerque decedens pacata Emmanuele reliquit, & bellicam rem (vt iis locis ac moribus) egregiè constitutam. Paulo ante ipsius obitum, è Lusitania cum nauibus decem Cocinum appulerat Lupus Soarius prætor ab Emmanuele designatus. is cum iniisset magistratum; anno qui Albuquerque mortem est insequutus, renouata cum finitimis Regibus amicitia, Fernandum Petreium Andradium cum nauibus octo misit in Sinas, ad instituendum cum ea natione commercium, & regiones è proximo cognoscendas. Vnà profectus etiam Thomas Petreius, Emmanuelis nomine, cum donis ac litteris legatus ad Regem Sinarum: quorum nobis mentio, quando hæc semel facta est, iam & sæpius, vt videtur, in posterum incidet; aliqua hoc loco de gentis

de gentis natura, moribus, opibusque posuisse, non incommodum fuerit.

LIBRI QVINTI FINIS.

HISTORIARVM INDICARVM

LIBER SEXTVS.

SINARVM regio, quam hodie Cinam vulgus appellat, vltima terrarum Asiae, ab Oriente & à Meridie alluitur Oceano, quem Sericum vel Eoum prisca dixerunt; ab Occidente Indiam vltiorem attingit, à Septentrione cingitur Massagerarum Scytharumque limitibus. Multo latius quondam imperasse gentem, annales ipsorum, ac litterae, & veterum aedificiorum illustra monumenta, & complures, in India praesertim, ab iis denominatae nationes, haud obscure testantur. Sed cum sua ipsi mole viribusque fatigarentur, (quod à Carthaginensibus in re simili factum legimus) sponte missio veluti sanguine, & castigata luxuria, intra hosce fines recepere sese; graui proposito edicto, ne quis injussu magistratum excederet. Regna, seu prouincias vastae magnitudinis, numerant quindecim cum sua cuiusque metropoli: ad mare sex, mediterranea reliqua. Tellus, quod maxima ex parte intra temperatae plagae terminos continetur, radiisque Solis, suapte natura vitales, puro ac patenti excipit sinu; sic fit, vt saluberrimo caelo & purioris aurae dulcedine perfruatur; ac simul inclytae fertilitatis gleba, frugum omnis generis fundat copiam bifero triferoque prouentu. Accedit ad eximia soli fecunditatem, summa cultorum industria. Et infinita est multitudo, quippe subolescente in dies prole, & in alienas regiones migrationibus interdictis. Neque in tanta mortalium turba cessare cupiam licet: non priuato dedecore tantum, & proximi cuiusque probri ac iurgii; verum etiam publicis moribus legibusque desidia plectitur. Itaque rustici homines nullam agri partem

tem